

Sammenfatning af indtryk fra undersøgelse af Torrlösaorglet, sensommer 2021

David Burmeister

Martin W. Jürgensen

Nedenstående er en opsummering af de indtryk, undersøgelsen af Torrlösaorglet i sensommeren 2021 efterlod os med. Indtrykkene tager i vid udstrækning udgangspunkt i stilistiske iagttagelser, parret med oplysninger modtaget i dialogen på dagen med de øvrige tilstedeværende. Det siger sig selv, at resultaterne af den dendrokronologiske analyse kan opklare forhold eller nødvendiggøre justeringer af nedenstående.

Helsingborg

Da murpiller og væg i vid udstrækning er skalmurede, er det svært at komme tættere på orgelpulpitrets opbygning ud fra bygningsarkæologiske spor. Det er tydeligt, at en bjælke er gået fra nordvæggen til pillen øst for prædikestolen. Der er tydelige ombygningsspor i begge. En tilsvarende bjælke må formodes at have siddet i den pille, der nu bærer prædikestolen. Pillen er imidlertid kraftigt ombygget i forbindelse med opsætningen af prædikestolen, og også nordvæggen bærer tydeligt præg af at være repareret i et større parti, præcis hvor en bjælke må formodes indmuret. Det skal også nævnes, at de to lodrette indhak i nordmuren netop her er vanger af et ældre vindue, der altså må være tilmuret i forbindelse med overhvelvningen af sideskibent.

Vi kunne ikke konstatere nogen indikationer af, at trappeopgangen skulle være ført gennem skibets nordmur. Den eksisterende trappe er da også ældre end opsætningen i Torrlösa, så det videre skridt er utvivlsomt at søge en måde, denne kan fungere i Helsingborgs nordre sideskib. Denne må basere sig på en nøjagtig opmåling af forholdene i Helsingborg samt af de bevarede dele af orglet. Denne undersøgelse gennemføres af Flentorp.

Orglets renæssancedele

Det er vores indtryk, at der var bred konsensus om, hvilke dele, der hører til 1580-orglet og til den senere ombygning. Fra førstnævnte stammer primært det nuværende hovedhus, dets tårn, porfyrmaleriet ved spillebordet samt en del groteskeornamentik der fortsat er opsat op hovedhuset (en herme, de slangedekorerede ornamenten). Desuden synes de to arkadefyldinger fra pulpiturbrystningen også at være fra denne byggefase, idet både svikkelornamenten og pilastrene synes helt kompatible med midthuset. Stilistisk er delenes udseende i overensstemmelse med en datering til 1500-tallets sidste tid.

Jeg vil mene, at også lågen med hammerfylding og blomsterdekoration hører til renæssancedelene.

Orglets barokdele

Fra ombygningen stammer de tydeligt bruskebarokke dele. Dels de to sidetårne, top- og storvingerne (dvs. vinger og trompetblæsere), og givetvis også topstykket i form af to løver og et kronet våben, der både er

bruskbarokt og må stamme fra tiden efter Christian IV blev konge 1588; altså efter Brebusorglets anskaffelse.

Det er uklart, hvor *David og Organisten* kommer ind i billedet. De er tydeligvis ikke fra 1580, men organistens påklædning kunne meget vel tale for en yngre datering end også 1640'erne. Rammens ornamentik svarer heller ikke til de bruskbarokke dele, men stemmer – hvis vores hukommelser er korrekte – til bemalningen af pulpitrappens låge. Det kunne i så fald tale for en datering til o. 1700?

Vi vil undlade at gå ind i rekonstruktionsovervejelser if. Det oprindelige orgels udseende, da det er vores klare indtryk, at Flentorps folk ligger inde med en overbevisende fortolkning af orglet baseret på Brebus' grundtype og materialet. Det står nu klart, at det nuværende hovedhus må være kernen i 1580-orglet, og givetvis vil det være analysen af piberne, der udstikker vejen frem mod en rekonstruktion af også det tabte barokrygpositiv.

Orgelpulpitoret

Brugen af fyr til pulpiturbrystningen taler sammen med opgangstrappens udsavede balustre og marmorering i retning af en datering, der er yngre end både Brebusorglet og dets udbygning i 1640'erne. I så fald kan apostelmalerierne være malet omkring 1700, de to dog på ældre paneler (jf. ovf.).

Arkadelågen med fremstilling af Maria på den ene side og Hyrdernes tilbedelse på den anden er svær at tolke. I modsætning til brystningspanelerne er den udført af eg, og malestilen synes at afvige fra apostelene. Der er altså ingen grund til at tro, de er samtidige. Omvendt svarer fyldingen heller ikke til hammerfyldingen, jeg tolker som en renæssancedel af orglet, og dens malede beslagværksornamentik er nok overordnet set beslægtet med de tilsvarende ornamentik på tårnenes friser og postamenter, men de er samtidig så forskellige i detaljen, at jeg ikke tror, de er malet samtidig.

Det er da også tvivlsomt, om Hyrdernes Tilbedelse kan være malet før 1600-tallets anden halvdel, da det formentlig er baseret på Blotelings kobberstik efter Goltzius, der – givet Blotelings fødeår, 1634, – tidligst kan være udført omkring 1650 og formentlig er noget yngre end det. Malerierne er altså hverken indlysende i overensstemmelse med 1580-orglet, 1641-udbygningen eller pulpituret fra o. 1700 (?). Hører malerierne til den angivelige ombygning 1660? I så fald: hvad formål har lågen tjent?